

“ለጥላቻ ማነሳሳትን” በተመለከተ የተዘጋጀ አንድ ገጽ ሰነድ

ሕጋዊ ማዕቀፍ፡

ዓለም አቀፍ የሲቪልና ፖለቲካዊ መብቶች ኮንቬንሽን (ICCPR) በአንቀጽ 20፣ ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ

“ለአድሎ፣ ለጠላትነት ወይም አመፅ የሚያነሳሳ ማንኛውም በብሔር፣ በዘር ወይም በሃይማኖት ላይ የተመሰረተ የጥላቻ ቅስቀሳ ተግባር በሕግ የተከለከለ መሆን እንዳለበት” ይደነግጋል።

ትርጓሜዎች፡

- ‘ጥላቻ’ እና ‘ጠላትነት’ ማለት አንድ ዓላማ በተደረገ ቡድን ላይ ሃይለኛና ምክንያታዊ ባልሆነ መልኩ የሚገለፅ አሳፋሪ፣ ውርደትና ጠላትነት የተሞላ ስሜት ማለት ነው፤
- ‘ቅስቀሳ’ የሚለው ቃል ሆን ተብሎ በይፋ የሚደረግ አንድን ቡድን ዓላማ ያደረገ ጥላቻን የማበረታታት ዓላማ ያለው ተግባር በሚል ልንረዳው እንችላለን፤ እና
- ‘ማነሳሳት’ ማለት በብሔር፣ በዘር ወይም በሃይማኖታዊ ቡድኖች ላይ ያነጣጠሩና የአድልዎ፣ የጠላትነት ወይም ለጥቃትና ለአመፅ የቀረበ ስጋትን የሚፈጥሩ መልእክቶች ናቸው።

ዝቅተኛ መስፈርት መሟላትን በተመለከተ ፡

CCPR በአንቀጽ 20 ላይ አንድ መልእክት ጥላቻን ይቀሰቅሳል ለማለት እና በወንጀል ተጠያቂ ለማድረግ ከፍተኛ የሆነ **ዝቅተኛ መስፈርት መጋለጥን** ይጠይቃል። ይህም የሆነበት ምክንያት ሃሳብን በነጻነት የመግለጽ መብት ላይ የሚጣሉ ገደቦች መታየት ያለባቸው በልዩ ሁኔታ ስለሆነ ነው። የራባት የድርጊት መርሃ ግብር ([Rabat Plan of Action](#) A/HRC/22/17/Add.4 አባሪ ሰነድ) እንደሚያመለክተው፣ አንድ መልእክት በወንጀል ድርጊትነት የሚፈረጀው የሚከተሉት የዝቅተኛ መስፈርት ስድስት ክፍሎች እያንዳንዳቸው ተሟልተው ሲገኙ ነው።

- 1) **አውድ፡** አንድ መልእክት ዓላማ በተደረገ ቡድን ላይ አድልዎ፣ ጠላትነት ወይም ጥቃትን/አመፅን ማነሳሳት መቻሉን ለመመዘን አውድ በጣም ወሳኝ ነው። በሁለቱም ማለትም በአላማ እና/ወይም መንስኤ ላይ ቀጥተኛ ተጽእኖ ሊያሳድር ይችላል። የአውዱ ትንታኔ የንግግር ድርጊቱን ንግግር በተደረገበትና በተሰራጨበት ወቅት በነበረው ማህበራዊና ፖለቲካዊ አውድ ውስጥ አስገብቶ ማታየት አለበት፤
- 2) **ተናጋሪ፡** ተናጋሪው በህብረተሰቡ ውጥ ያለው ቦታ ወይም ደረጃ ፣ በተለይም የግለሰቡ ወይም የድርጅቱ አቋም የንግግር ዓላማ በሆነው የአድማጭ አውድ ውስጥ ታሳቢ መደረግ አለበት፤
- 3) **ዓላማ፡** የICCPR አንቀጽ 20 ዓላማን ታሳቢ ያደርጋል። ቸልተኝነትና ግድየለሽነት አንድን ድርጊት በአንቀጽ 20 መሰረት የወንጀል ድርጊት ለማስባል በቂ አይደለም፤ ምክንያቱም ይህ አንቀጽ የሚያተኩረው አንድን ንግግር ወይም መልዕክት (ማቴሪያል) እንዲሁ ከማሰራጨት ወይም ከማደል ይልቅ “ማነሳሳት” እና “ቅስቀሳ” ላይ ስለሆነ ነው። በዚህ ረገድ በንግግሩ ባለቤትና ፍሬ ነገር (ጭብጥ) እንደዚሁም በአድማጭ መካከል የሶስትዮሽ ግንኙነት መኖርን ይጠይቃል፤
- 4) **ይዘት እና ቅርጽ፡** የንግግሩ ይዘት ፍቤት ክርክር ሊደት ውስጥ አበይት ትኩረት ከሚያደርግባቸው ጉዳዮች አንዱ ሲሆን የማነሳሳት ድርጊት ማሳያ ወሳኝ አካል ነው። የይዘት ትንተና ንግግሩ ያለውን የጠብ አጫሪነትና የቀጥተኛነትን ደረጃ፣ እንደዚሁም የንግግሩ ቅርጽ፣ ዘይቤና ተፈጥሮ፣ የተነሳው ክርክር ሁኔታ ወይም ጥቅም ላይ በዋሉት ክርክሮች መካከል የተፈጠረውን ሚዛን ሊያካትት ይችላል፤
- 5) **የንግግር ተግባር መጠን፡** መጠን የንግግሩ ተግባር የሚደርሰበትን ማዕቀፍ/መጠን፣ ሕዝባዊ ተፈጥሮውን፣ የንግግሩን ግዝፈትና የአድማጭን መጠን ያካትታል። ሌሎች ታሳቢ ከሚደረጉ ጉዳዮች መካከል ንግግር በይፋ የተደረገ መሆኑ፣ ንግግሩን ለማሰራጨት ጥቅም ላይ የዋሉት መንገዶች ምን እንደሆኑ፣ ለምሳሌ በአንድ በራሪ ወረቀት ወይም በመደበኛ ሚዲያ/ማሰራጨ ጣቢያ ወይም በኢንተርኔት አማካኝነት የተሰራጨ መሆኑ፣ ድግግሞሹ፣ የኮሚዩኒኬሽን (ስርጭቱ) ብዛትና መጠን/አድማስ፣ አድማጭ በቅስቀሳው ምላሽ የሚሰጥበት ዕድል የነበረው መሆኑ፣ መግለጫው (ወይም ስራው) የተሰራጨው በተገደበ አካባቢ ወይም ለአጠቃላይ ሕዝብ በስፋት ተደራሽ በመሆኑ መልኩ መሆኑ፤ እና
- 6) **የመሆን ዕድል አይቀራነትን ጨምሮ፡** ማነሳሳት በትርጓሜ ደረጃ በማበረታታት ውስጥ የሚከተት የወንጀል ድርጊት ነው። በመሆኑም አንድ ንግግር በወንጀል እንዲፈረጅ በማነሳሳት ንግግር ቅስቀሳ የተደረገበት ድርጊት የግድ መፈጸም የለበትም። ይሁን እንጂ የተወሰነ የጉዳት ስጋት/አደጋ መታየት አለበት። ይህም ማለት ፍርድ ቤቶች ንግግሩ ዓላማ በተደረገው ቡድን ላይ ተጨባጭ እርምጃ እንዲወሰድ በማነሳሳት ረገድ ስኬታማ ሊሆን የሚችልበት ምክንያታዊ የሆነ እድል እንደነበረው መወሰን ይኖርባቸዋል ማለት ነው። በዚህም ረገድ ከላይ በተገለፀው መሰረት ቀጥተኛ የሆነ መንስኤ መኖር ይኖርበታል።

የራባት ፕላን (The Rabat Plan) በ ICCPR አንቀጽ 20 ላይ የተቀመጡ ዝቅተኛ መስፈርቶችን የሚያሟሉ ድርጊቶችን በሚፈፅሙ አካላት ክስ እየቀረበባቸው አለመሆኑና አለመቀጣታቸውን በስጋት አይን ይመለከታል። በተመሳሳይም አሻሚ የሆኑ የሕገ-ወስጥ ሕጎችን፣ የህግ ፍልስፍናዎችንና ፖሊሲዎችን ያለአግባብ በመጠቀም በቁጥር አነስተኛ በሆኑ የማህበረሰብ ክፍሎች ላይ በሕግ ባይደነገግም በተግባር ክስ ሲቀርብባቸው ይህም በሌሎች የማህበረሰብ አባላት ላይ የማሸማቀቅ/የማስፈራራት ተፅዕኖ ሲፈጥሩ በጥንቃቄ መታየት ይኖርባቸዋል። የፖለቲካና የሃይማኖት መሪዎች ማናቸውንም የጥላቻ ቅስቀሳዎች ከመጠቀም መታቀብ አለባቸው፤ ከዚህም በላይ የጥላቻ ንግግርን በጽናትና በፍጥነት የመቃወም ወሳኝ ሚና ሲኖራቸው ጥቃት ማድረስ ወይም አመፅ ለጥላቻ ቅስቀሳ ምላሽ ተደርጎ ሊወሰድ እንደማይችል ይህም በቸልታ ሊታለፍ እንደማይችል ግልጽ ማድረግ አለባቸው። (በተጨማሪም [“እምነት ለመብቶች” የተሰኙትን 18ቱን ቃል ኪዳኖችን](#) ይመልከቱ) ።